



Biờn ờng roờ raờng laờ mờt vờn đờ quờc tờ. Chuờng ta thờờng quen cho rờng coờ “vờn đờ” thiờ seờ coờ giaời phaờp miờn laờ chuờng ta coờ đờ thông minh, thờờ gian vaờ kiờn nhờn đờ tiờm ra giaời phaờp đờ laờ giờ. Tuy nhiờn, mờt vaời vờn đờ quờc tờ laời coờ veờ phờc taờp hờn nhiờu. Vờn đờ Beờc-lin trong Chiờn tranh Laờnh laờ mờt kiờu nhờ vờy. Dờờng nhờ không coờ giaời phaờp naờo cho vờn đờ naờy, vaờ thờc tờ, noờ không bao giờ coờ thờ đờờc giaời quyờt nhờ vờy. Thay vaờo đờ, sờ suờp đờ cuờa Liờn bang Xờ viờt vaờ sờ kờt thuờc cuờa Chiờn tranh Laờnh, đờu dờn tời sờ suờp đờ cuờa bờc tờờng Beờc-lin, đờ taờo ra sờ thay đời gờy chờn đờng trong toờn bờ bời caờnh quờc tờ luờc bờy giờ vaờ khiờn Beờc-lin không coờn laờ vờn đờ nờa.

Trong bời caờnh đờ, tờt caờ nhờng giờ caờc nhaờ laờnh đờo cuờa caờ hai phe đời lờp coờ thờ laờm laờ kiờm soỏt vaờ kiờm chờ vờn đờ Beờc-lin caờng nhiờu caờng tờt, hờn laờ cờ gờng giaời quyờt noờ. Muờc đờch cuờa hoờ laờ nhờm đờm baờo rờng vờn đờ naờy không gờy ảnh hờng quaờ tiờ cờc đờn tiờnh hiờnh chung - cho đờn khi coờ đờu giờ đờ xaờy ra vaờ chiờnh caời goời laờ vờn đờ. Nhờ ngờời Nga thờờng noời: đờ laờ vờn đờ cuờa viờc “ngời trờn baời caờt vaờ chờ mờt laờn giờ maờt”. Do đờ, hoờ đờ dờng lờn bờc tờờng Beờc-lin. Ờời vời phờng Tây, viờc naờy coờ veờ laờ mờt cuờc khuờng hoaờng, nhờng thờc ra không phaời vờy. Bờc tờờng naờy đờ giờp kờt thuờc vờn đờ Beờc-lin theo nghiờa mờt cuờc khuờng hoaờng, đờ noờ chiờ đờn giaờn coờn laờ mờt vờn đờ quờc tờ chờ giaời quyờt đờờc maờ trong 30 nờm tiờp theo đờ, caờ ờng vaờ Tây đờu cho thờy hoờ coờ thờ sờng vời đờu đờ.

Vờy thiờ, liờu mờt triờt lý tờờng tờ coờ nờn đờờc ỏp dờng vaờo mờt vờn đờ coờ veờ ngoỏi vờ quyờn taời phaờn coờ tiờnh phờc taờp tờờng

đỗng nhỗ vẫ đỗ Biễn đỗng vẫ nhỗng đỗo đỗ đỗ? Cỗ thỗ mỗt mỗc tiễ hỗp ly vẫ xẫ đỗng se lẫ đỗ đỗ nhỗng thỗ đỗ thỗch hỗp hỗn - khi cỗn giỗ đỗ đỗ - vẫ đỗng thỗ tẫp trung vẫo kiễm chỗ nhỗng aỗ hỗng cuỗa tranh chẫp cẫng nhiễu cẫng tỗt. Do đỗ, triễt ly đỗng sau cẫc cuỗc đỗ đỗ kễnh 2 nhỗ cuỗc hỗ đỗ thỗo ngẫy hỡm nay lẫ nhỗm tỗng cỗng sỗ hiễu biễt chung. Trong thỗa thuẫn nỗm 2002 giỗa tẫt cẫ cẫc bẻn tranh chẫp, viễc sỗ đỗng vuỗ lỗc nhỗ lẫ mỗt biễn phẫp đỗ giaỗ quyễt vẫ đỗ khỗng đỗ đỗ chẫp nhẫn mẫ thay vẫo đỗ lẫ cẫc đỗ xuẫt vễ viễc tẫm gẫc tranh chẫp vễ quyễn tẫi phẫn vẫ cuỗng khai thẫc chung cẫc nguỗn khoaỗng sẫn tiễm nỗng trong khu vỗc.

Tuy nhiên, vẫ cỗn mỗt vẫi ly do kẫc đỗ cho rỗng mỗt chỡnh sẫch đỗ cỗ thiễn chỡ nhỗ vẫ vẫ cỗ thỗ trỗ nẻn quẫ lẫc quan vẫ rỗng đỗ giaỗ quyễt tranh chẫp đỗ Biễn đỗng thỗ vẫ cẫ đỗ mỗt đỗ đỗ đỗ đỗ đỗ đỗ.

## **I. Tẫm quan trỗng ngẫy cẫng tỗng cuỗa nỗng lỗng**

Mỗt trong nhỗng nguyẻn nhẫn chỡnh cuỗa tỡnh hiỡnh phỗc tẫp trẻn Biễn đỗng lẫ do tiễm nỗng vễ nỗng lỗng cuỗa nỗ. Cẫ thỗ giỗ đỗ đỗ sỗng tham gia vẫo cuỗc tỡm kiễm cẫc nguỗn nỗng lỗng tỗng lẫ mẫ chỡ cỗ thỗ đỗ đỗ tỡm thẫy đỗ cẫc vuỗng nỗng đỗ Biễn đỗng. Vẫ đỗ lẫ nhỗng nguỗn tẫi nguyẻn nẫy, giaỗ sỗ chũng cỗ tỗn tẫi, đỗ ngẫy cẫng trỗ nẻn quan trỗng vẫ do đỗ tẫo aỗp lỗc ngẫy cẫng tỗng lẫ tỡnh hiỡnh hiễn tẫi trong khu vỗc.



mi nh [1] la khi Cô vàn Bô trng Xing-ga-po Ly Quang Diêu g i y r ng ông Nam A câ n Hoa Ky đê “cân b ng” v i Trung Quôc thông qua viêc kh i lên ca c cuôc tranh luân gay g t trong dân chu ng. [2] Ta không thê phu nhâ n r ng chu nghi a dân tôc l i th i vàn co n tô n ta i rât ma nh me trong khu v c, i t nhiê u vàn co n ph m vi rô ng ra i. Rô ra ng la ca c n c đ ng nga y ca ng chu đ ng va ma nh me trong ha nh đ ng se co ta c đ ng đ a ng kê đên môi tr ng quôc tê. Vi nh ng ly do trên, nh ng bên chi nh trong tranh châ p Biê n ông tuy vàn h p ta c nh ng đ ng đ a y t i m t đ a u tranh va do đ o khiê n ti nh hi nh đ y nga y ca ng tr nên kho gia i quyê t h n.

### **III. Ti nh vàn đ ng không ng ng cu a luât pha p**

Ch ng nh ng không gia i quyê t nh ng tranh châ p vê quyê n ta i pha n ha ng ha i, Công c Liên h p quôc vê Luât Biê n (UNCLOS) co n bi ha n chê trong viêc cung câ p nh ng ph ng tiê n, nh đ o ca c bên tranh châ p co thê đ a ra yêu sa ch đ a u tiên vê quyê n ta i pha n, ho c nê u theo ca ch kha c, tâ t ca ho đê u đ ng y đê tri nh nh ng tranh châ p không thê gia i quyê t lên tro ng ta i phân x đê kê t thu c nh ng tranh châ p na y. Nh Ma-lai-xi-a va Xing-ga-po đ a cho thâ y b ng tho a thuân cu a ho co đ c nh kê t qua pha n xe t cu a tro ng ta i phân x vê nh ng tranh châ p vê quyê n ta i pha n ha ng ha i gi a hai bên. ây co thê la mô t ca ch kha thi đê kê t thu c đ t điêm vàn đê vê quyê n ta i pha n trên Biê n ông cho tâ t ca ca c bên. Tuy nhiên, t i nay vàn ch a co bên tranh châ p na o thê hiê n thiê n chi theo h ng xê p nh ng l i i ch quôc gia sau viêc ta o ra s ho a h p l n h n trong khu v c vê vàn đê na y.

liêu la cho tinh hinh phoc tap h n la luat pha p cung lun v n đong. UNCLOS cung tao ra mot he thong ma qua do cac quoc gia co the khong dinh quy n cua minh doi voi đong ranh gi i da i t nhen cua the m lu c đia t i điem cac b bi n 350 ha i ly. ay la mot qua tri nh phoc tap va kho kh n ve m t ky thu t [3] co the đe ra them ba kho kh n. Mot la, xa c đinh điem gi i ha n phu thuoc mot ph n va o cac vi tri t đong c s ma t do mot vong cung t 200 đ n 350 đ m co the đoc va ch ra. Song, ba n thân vong cung nay la i la đ i t đong cua tranh chap c ng th ng. Th hai, đ liêu đoc c n đ n la i r t phoc tap va đoc gia i thi ch theo nhen cac kha c nhau. Th ba, qua tri nh nay phu thuoc va o cac quoc gia doi ho i chu quy n cung chap cac thong tin ve ha i đong chi tiet ve đay bi n c cac khu vuc co tranh chap voi cac quoc gia kha c. Trong nh ng tr ng h p nh v y, ba n thân nh ng nô l c thu th p thong tin cung tr n n g tranh cai co n h n ca nh ng xi ch mi ch g n đay gi o Trung Quoc va My xung quanh vu

*Impeccable.* [4] Vi

ca hai ly do nay, mot so ng i g i y r ng mot s h p ta c ho c i t nh t la phi h p trong nghi n c u va đe tri nh đ liêu lên Uy ban ve Ranh gi i va The m lu c đia cua Lien H p quoc co the co l i.

[5]

Nh ng cho đ n nay, đ ng nh không co đ u hi u na o cua viec h p ta c trên nay. Th m chi, Trung Quoc du ch a đe tri nh ba o ca o nh ng đ a pha n ng mot cac h gay g t voi ca hai quoc gia đ a nô p ba o ca o la Ma-lai-xi-a va Viet Nam.

Nh ng kho kh n ti m ta ng nay nga y cac ng gia t ng trong th i gian g n đay b i vi cho du quy n đ i voi quy n trên the m lu c đia ke o da i đoc coi la “cô h u ve m t luat pha p” thi v n t n ta i mot “th i ha n” th c t e cho viec đe tri nh ba o ca o (ho c i t nh t la “nh ng thong tin ban đ u”) cho cac quoc gia tha nh vien cua Hi p c tr c nga y 13 tha ng 5 n m 1999. Cung ch nh vi ly do nay ma Ma-lai-xi-a va Viet Nam đ a nô p ba o ca o. N u nh ng ba o ca o nay đoc chap nh n thi se ta c đong nghi n tro ng đ i voi nh ng đ i ho i chu quy n cua Trung Quoc đ i voi cac đ a va đ a trong khu vuc ma đoc coi la “the m lu c đia ke o da i” v n nhen tranh cai.

#### **IV. Vài kịch với ngay cảng nhiều vai diễn**

Tranh chấp Biên Ông đã phức tạp hơn khuông hoaông Beéc-lin bởi vì có rất nhiều bên tranh chấp với các quan điểm cần được xem xét. Trên thực tế, và cho dù có sự khác biệt về ưu tiên giữa các đồng minh, chỉ có hai bên trong tranh chấp phân Tây của Beéc-lin. Tuy nhiên, có ba bên đối hođi đối với quân đảo Hoaông Sa và sau bên đối hođi đối với các đảo Trầông Sa và/hoặc các vùng nằông xung quanh các đảo này. Giữa vị phầp lý của một trong nhằông bên đối hođi, ầi Loan, dĩ nhiên cảng làm phức tạp thêm vậ đê này.

Hơn thế nữa, sự tham gia ngay cảng nhiều của các chủ thể phi nhà nằông cảng làm phức tạp thêm vậ đê. Nhằông ngđ dân tuyêtt vọng tìm bắt nguồn thuý sađn đang teo đi đầông coi là liên quan đên sự leo thang thiêủ thậ đầông nhằông có thể có chủ ý của các khiả cảnh khác nhau của tranh chấp, tầ đầ, làm tầng nhiêtt và táo sự eồ đầi với các chỉnh phủ phầi hầ trầ, thậm chỉ can thiêtt đê bầo về công dân. Hơn thế nữa, sự tham gia của các công ty dầu mỏ trong viêc khai thác tiêủ nằng dầu mỏ ở Biên Ông củng ngay cảng ảnh hằông đên vậ đê này, và điêủ này, ngằông trầ lài lời keồ cảng nhiều nhằông lầi iầch bên ngoặi. Ví dụ nhằ, gầ đầ, Scot Marciel, phầ trầ lý ngoặi trầông Mỹ phủ traầch châu Á, phần nằn trầông Ủy ban Quan hê Quốc tế của Thầông viêủ nhằông đê đầa của Trung Quốc đầi với nhằông lầi iầch kinh tế của các công ty dầu mỏ Mỹ đang làm ần với các đầi tác Viêtt Nam. Mằc dù bần thân nằông Mỹ không choần bên nầo trong tranh chấp này, ông nằi:

*"Chúng tôi phầ đầi bất kỳ nô lầc nầo đê đầa các công ty của Mỹ...*

Số lo ngại trực tiếp của chúng tôi đối với Trung Quốc ngày càng tăng... Tranh chấp chủ quyền giữa các quốc gia không nên được gia tăng bất kỳ cách nào mà áp lực cho các công ty mà không phải là một bên của tranh chấp". [6]

Các vụ cướp biển tại các vùng khác nhau trên Biển Đông đang tăng lên, và nếu không được kiểm soát, sẽ tạo ra những tác động xấu nếu chúng xảy ra những vụ tranh chấp. [7]

Hơn nữa, những quốc gia bên ngoài như Nhật, Mỹ và hầu hết các quốc gia ở Đông Nam Á trong khi không dính vào tranh chấp chủ quyền vẫn có những lợi ích đang bị đe dọa, ít nhất cũng là trong vấn đề tự do hàng hải. Do đó, các nước này có lợi ích trong việc tranh chấp được gia tăng thêm nữa. Điều hiển nhiên, Mỹ đã rất nhanh nhẹn trong việc thúc đẩy gia tăng tranh chấp một cách hợp pháp và đưa ra một loạt những can thiệp vào các động cơ của tranh chấp phải không được ảnh hưởng đến tự do hàng hải. Biển Đông với tất cả các vụ cướp biển có nhiều hoạt động thường mà hàng hải đã làm cho tranh chấp này có tầm quan trọng chiến lược, tự do, càng gần lợi ích của những nước đang ngoài tranh chấp này.

## **V.**

### **Số gia tăng của sức mạnh hải quân**

Cuội cu, viên Trung Quốc chiêm đng quân đao Hoa Sa va o n 1974, da đ ngâm Fiery Cross n 1988 va da đ ngâm Va nh Kh n 1995 cho thây nhiu n c kiên quyêt ta o l p s hiên diên trên th c tê. Trong bôi ca nh nh vâ y, viên tng tr ng nhanh cho ng cu a l c l ng ha i quân va không quân cu a hâu hêt ca c bên yêu sa ch pha i đ c nh n nhâ n b ng s quan nga i. S ma nh nga y ca ng tng cu a ca c l c l ng cu a Trung Quốc trong khu v c, đ c biêt kê t khi n n na y hoa n tha nh c n c gâ n Tam A va Ha i Nam, va tham vo ng cu a Trung Quốc vê đng ta u sân bay co thê đ c xem la mô t vi du vê nh ng kha n ng cu a l c l ng ha i quân ta c đ đng va o ti nh hi nh. Viên Nam cu ng tuyên bô tha nh l p 'l c l ng ha i quân khu v c 2' đê ba o vê chu quyên Viên Nam ta i thê m lu c đia phi a Nam. [8] Th c tê kha c la trong châ p na y co s tham gia cu a mô t siêu c ng va mô t loa t nh ng quô c gia v a va nho. Vâ n đê vi thê tr nên ph c ta p h n vi co kha n ng nh ng n c yêu đôi khi co thê e p ca c n c ma nh, trong khi đ không co ti nh thê cân đôi ro ra ng nh tr ng h p Be c-lin.

### **Nên la m gi?**

Nêu ti nh thê th c s tr nên xâu h n nh trong ba i nghiên c u na y đê xuât, noi theo ca ch cu a Lê-nin, chu ng ta cân pha i la m gi? Ro ra ng, co rât nhiu g i vê viên nên kiê m chê va x ly tranh châ p thê na o - cu ng nh t ng b c la m gia m ti nh ph c ta p cu a vâ n đê.

Mô t trong nh ng điê u đ đng la m nhâ t la tâ t ca ca c bên tranh châ p cân chi nh xa c h n trong viên tuyên bô vê quyên ta i pha n cu a mi nh. c biêt, đ ng l i bo đâ y tai ti ng cu a Trung Quốc la mô t vi du. Không mô t ai co thê ch c ch n r ng liê u Trung Quốc đôi ho i



quyên toan bô vung ncc trong đccng na y hay chi la nhccng ho n đv và ccc đv và vung ncc liên quan trong đccng na y. [9] Scc ro rccng vcc yêu sa ch cu a Trung Qucc co thê trccn an mô t scc bên đcc ho i kha c. Chccng ta chcc ro ta i sao Trung Qucc la i không la m đccu na y, nhcc t la i khi tha i đcc và ccc ch ccng xcc cu a Trung Qucc trong tranh chccp ta i Biê n ccng thccng đcccc coi la chccng ccc cho ‘ho c thuyê t mô i đcc đcc Trung Qucc’ - đccu ma Trung Qucc luôn phu nhccn.

[\[10\]](#)

Cu ng vcc i tinh thccn na y, tho a thuaccn nccm 2002 kcc go i ccc bên tranh chccp, bên cccnh viê c tuyên bcc tcc bo viê c scc du ng vu lcc, kiê m chcc nhccng ha nh đccng la m phcc ta p thccm ti nh hi nh nhccng ccc bên không tôn tro ng tho a thuaccn na y. Tuyên bcc cu a Trung Qucc vcc viê c tha nh phcc Tam A cc Ha i Nam cai qua n hai quccn đcc Trccng Sa và Hoa ng Sa, nhccng chuyê n thccm câ p cao tcc i ccc đcc bi tranh chccp, mô t loa t nhccng tuyên bcc hu ng hccn vcc quyê n ta i pha n, cc cc luât 9522 cu a Cccng ho a Phi-li p-pin trong viê c thccng nhcc t quccn đcc Kalayaan, vcc vcc, không đccng vcc i tinh thccn ha nh đccng đcc tccng cccccng quan hcc ho a thuaccn và do đcc cu ng không theo đccng vcc i tinh thccn tho a thuaccn nccm 2002.

Cu ng co thê viê c thccm do vcc kha nccng hccp ta c chuyê nga nh trong nhccng li nh vcc c ccc bên co lcc i i ch chung nh ccchccng cccccp biê n, ti m kiê m cccu na n, tccng an ninh ccc gia n khoan hay chccng ô nhiê m môi trccng trong khu vcc. [11] Tuy nhiên, ccc ve nh ccc bên kho đcc đcccc scc tho a hiê p. Kho khccn nccm trong tccng chi tiê t. Vi du nh, scc miê n cccccng cu c bcc khi tham gia nhccng tho a thuaccn SAR tâ p thê co thê bcc t nguô n tcc viê c e nga i rccng nhccng tho a thuaccn na y co thê cho phe p nhccng qucc gia kha c và o trong la nh ha i cu a mô t qucc gia.

[\[12\]](#)

Những biên pháp pháp vớ bề tợc hợc i t ra la xa c đnh ro ra ng h n vớ môt sớ vớ đê la viêc đđng lam. Môt trong nhng gia i pháp nh vớ co thê la môt thoa thuân đđa tât ca nhng đđi hoi va lóp luân kha c nhau tợi môt c quan bên ngoai. C quan đđ se phân gia i bng nhng ca ch thợc tiên tiên đê nhng pháp quyê đđc tuân thu nghiêm túc. Đây la ca ch ma A c-hen-ti-na va Chi-lê đđ gia i quyê tranh chấp eo Beagle giớa hai nớc, hay viêc Ma-lai-xi-a va Phi-li p-pin vớ vớ đê Pedra Branca. Môt gợi y kha c triê đê h n rât nhiêu la môt phiên bản mớ cu a ‘gia i pháp’ Nam Cợc: ca c bên tuyên bớ đđ la khu vớ c câm hoa t đđng hoi quân, đđnh bớ ca va ta u khai tha c đđu mo trong va i tháp ky tợi. [\[13\]](#)

Trong hoa n ca nh hiê ta i, chớa co gia i pháp triê đê na o trong sớ nhng gia i pháp trên co ve kha thi. Nhng co le chng ta không nên tuyên vo ng. Nhng mớ liên hê giớa ca c bên tranh chấp Be c-lin nh n chung la xâu toa n diê va tât ca ca c cuợc khu ng hoa ng đđu rât kha c nhau. Song trên Biên ũng, quan hê quợc tê nh n chung đđng phát triê khi ma thợng ma i trong khu vớ c nga y ca ng gia tợng. Mợc du co sớ kha c biê t c bản, viêc ta o ra nhng tiên triê n, h n la ngô i trên ba i ca t va đđi môt c n gio la nh, se giu p bớu không khi quợc tê đđc ca i thiê n rât nhiêu.

***GS Geoffrey Till, Trung tâm Corbett, a i ho c Kings, Luân-đôn & Chng tri nh An ninh Ha ng ha i, RSIS, Xing-ga-po.***

[Download b n PDF](#)

[1] “Xung đột của những người không lính châu Á” *Thời báo Eo biên* 7/11/2009; Quan hệ Cam-pu-chia và Thái Lan bất ổn vì Thaksin *Thời báo Eo biên* 7/11/2009. Ông chủ y tá tranh chấp thối hai trên địa dân tị nạn Việt Thái Lan huỷ bỏ bản ghi nhớ cách đây 8 năm về cuộc phát triển tài vụ biên tranh chấp, vụ biên chĩa bao giờ được khai thác.

[2] Thu về là, sau khi Cô và Bô trỗi của Xing-ga-po Ly Quang Diêu gởi y rợng châu Á - Thái Bình Đông cá n n c Mỹ đề cân bợng là một Trung Quốc đang trởi dân địa dân lên pha n n g gay g t trong dân chúng. “Ta sao công dân Trung Quốc lài buôn” *Thời báo Eo biên* 5/11/2009 và “Cân bợng bị di ch sai”

*Thời báo Eo biên*

6/11/2009. Tuy nhiên, xem thêm Li Daguang, “Nhân tố Mỹ n ông A: Tích c c h n tiêu c c” nguyên bản tiếng Trung trên

*Thời báo Quốc tế*,

di ch đợng trên

*Thời báo Eo biên*

6/11/2009.

[3] Clive Scho và tôi địa khiên Andi Arsana cung cấp bản địa nh gia chỉ tiết chi nh th c về nh ng và n đê n n y trong bài ‘V t kho i nh ng gi i ha n: Nh ng c h i và tha ch th c cho th m lu c đ i a phi a ngoa i n ông và ông Nam A’ *Ông Nam A đợng địa i số* 31 ngày 1/4/2009. Ta i li u n n y đợng c tri nh lên Ủy ban về th m lu c đ i a ke o địa của Liên Hợp quốc, không pha i mô t c quan đ i a ra nghi quy t về gia i quy t tranh chấp.

[4] Michael Perkinwon, ‘S và cha m của Trung Quốc và Mỹ khiên Biên ông dân y so ng’ *Bình luận tin báo của Jane* 5/2009. ‘Hạ quân Trung Quốc lên a n thông điệp của nh ng ke hu y di t Mỹ: truy n thông quốc gia’ tạp chí di n t AFP tại <http://www.spacewar.com/reports16/5/2009>.

[5] Schofield và Arsana, op cit, tr. 35.

[6] ‘Mỹ quan nga i đ n c ng th ng trên biên gi a Trung Quốc - Việt Nam’

taị <http://www.energy-daily.com/reports> ngày 16/7/2009.

[7] 'Hài tợc gia m eo biên Malacca nhng tng Ớ Biên Ớng' *Thời báo Eo biên* 17/7/2009.

[8] 'Nhng lợc lợcng hài quân mợi đợc tha nh lập đờ báo về thm luợc đi' tại trên mạng ngày 12/10/2009 tại <http://english.vietnamnet.vn/politics/2009/08/866285>.

[9] Michael Richardson, 'Bợc Kinh cợn pháỉ làm rật nhiệu điệu đờ làm sa ng to tuyên bờ về ranh giợi cợa mi nh' *Thời báo Eo biên* 18/5/2009

[10] Wu Shicun, 'Bi nh luân: Quan điệu khu vợc về tnh tra ng an ninh Ớ Biên Ớng' trong Shicun Wu và Keyuan Zou (biên soan), *An ninh ha ng hài trên Biên Ớng* (Farnham, Surrey: NXB Ashgate, 2009) tr.103.

[11] Rật nhiệu đờ xuât kha c nhau đờ đợc đờ ra đờ làm đợc điệu na y. Xem Zhang Jie, 'Bi nh luân: Tm kiệu cợu na n trên Biên Ớng và hợp ta c khu vợc' và Zhang Xiangjun 'Hợp ta c khu vợc Ớng pho vợi ô nhiệu bậ ngợ trên Biên Ớng' ca Ớ Shicun Wu và Keyuan Zou, op cit.

[12] Sam Bateman, 'Trậ t đợ đợng trên biên Ớ Biên Ớng' trong Shicun Wu và Keyuan Zou, op cit, tr.21.

[13] Co nhng lợi i ch môi trợng trong daỉ ha n quan tro ng đờ vợi

môt chi nh sa ch nh vâ y - i t ra la s b sung nguôn ca đang gâ nh ca n kiê t. H n n a, ch a co khai tha c na o đ c tiê n ha nh cho đê n nay cho thâ y nguôn ta i nguyên dâ u m trong khu v c na y co tâ m quan tro ng toa n câ u.